এপ্ৰিল ৯, ১৯৫১ #

মাদ্ৰাছ ৰাজ্য

বনাম

শ্ৰীমতী চম্পাকম ডোৰাইৰাজন

আৰু

মাদ্ৰাছ ৰাজ্য

বনাম

চি. আৰ. শ্ৰীনিৰাচন

[শ্ৰী হৰিলাল কানিয়া চি.জে., ফজল আলী, পতঞ্জলী শাস্ত্ৰী, মেহৰ চান্দ মহাজন, মুখাৰ্জীয়া, এচ. আৰ. দাস আৰু বিভান বোস জে.জে.]

ভাৰতৰ সংবিধান, অনুচ্ছেদ ১৩, ১৬(৪), ২৯(২), ৪৬ – শিক্ষানুস্থানত ভৰ্তি - নিৰ্দিষ্ট সম্প্ৰদায়ৰ বাবে আসনৰ সংখ্যা নিৰ্ধাৰণ কৰাৰ বাবে কাৰ্যকাৰী নিৰ্দেশ – অবৈধতা - কেৱল ধৰ্মৰ ভিত্তিত বৈষম্যৰ বিৰুদ্ধে মৌলিক অধিকাৰ – ৰাষ্ট্ৰ পৰিচালনাৰ নিৰ্দ্দেশাত্মক নীতি – ৰ মূল্য।

ৰাজ্যখনৰ অভিযান্ত্ৰিক আৰু চিকিৎসা মহাবিদ্যালয়ত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ নামভৰ্তিৰ সন্দৰ্ভত মাদ্ৰাজ প্ৰদেশে এটা আদেশ (কমিউনেল জি.অ'. নামেৰে জনাজাত) জাৰি কৰিছিল যে বাছনি সমিতিখনে কঠোৰভাৱে তলত দিয়া ভিত্তিত আসন পূৰণ কৰিব লাগে, অৰ্থাৎ প্ৰতি ১৪-খন আসনৰ ভিতৰত ৬-খন অব্ৰাহ্মণ (হিন্দু), ২-খন পিছপৰা হিন্দুক, ২-খন ব্ৰাহ্মণক, ২-খন হৰিজনক, ১-খন এংলো-ইণ্ডিয়ান আৰু ভাৰতীয় খ্ৰীষ্টানক আৰু ১-খন মুছলমানক আবণ্টন দিব লাগে:

পূৰ্ণ আদালত (কানিয়া চি.জে., ফজল আলী, পতঞ্জলী শাস্ত্ৰী, মেহৰ চান্দ মহাজন, মুখাৰ্জীয়া, এচ. আৰ. দাস আৰু বিভান বোস জে.জে.)-ৰ দ্বাৰা সিদ্ধান্ত লোৱা হৈছিল – যে কমিউনেল জি.অ'.-য়ে ভাৰতৰ নাগৰিকসকলক সংবিধানৰ অনুচ্ছেদ ২৯ (২)-ৰ দ্বাৰা নিশ্চিত কৰা মৌলিক অধিকাৰ উলংঘা কৰিছিল, যি অনুচ্ছেদৰ মতে "কোনো নাগৰিকক কেৱল ধৰ্ম, জাতি, জাতি, ভাষা বা ইয়াৰ যিকোনো এটাৰ ভিত্তিত ৰাষ্ট্ৰই পৰিচালনা কৰা বা ৰাজ্যৰ ধনৰ পৰা সাহায্য লাভ কৰা কোনো শিক্ষানুষ্ঠানত নামভৰ্তিৰ পৰা বঞ্চিত কৰা নহ'ব" আৰু সেইগতিকে ১৩ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত ই অকাৰ্যকৰ আছিল।

সংবিধানৰ চতুৰ্থ খণ্ডত উল্লেখ কৰা ৰাষ্ট্ৰ পৰিচালনাৰ নিৰ্দ্দেশাত্মক নীতিয়ে কোনো কাৰণতে তৃতীয় খণ্ডই নিশ্চিত কৰা মৌলিক অধিকাৰসমূহক লংঘন বা সংক্ষিপ্ত কৰিব নোৱাৰে। আনহাতে এইবোৰে তৃতীয় খণ্ডত উল্লেখ কৰা মৌলিক অধিকাৰসমূহৰ সৈতে খাপ খাব লাগিব আৰু সহযোগী হিচাপে চলিব লাগিব।

মাদ্ৰাজ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ৰায়দানে দৃঢ়তাৰে ব্যক্ত কৰিছিল।

দেৱানী আপীল অধিকাৰ ক্ষেত্ৰ: ১৯৫১ চনৰ গোচৰ সংখ্যা ২৭০ আৰু ২৭১।

সংবিধানৰ অনুচ্ছেদ ২২৬-ৰ অধীনত অনুচ্ছেদ ১৫(১) আৰু ২৯(২)-ৰ অধীনত থকা আবেদনকাৰীসকলৰ মৌলিক অধিকাৰ সুৰক্ষিত কৰিবলৈ আৰু কমিউনেল জি.অ'. হিচাপে জনাজাত অধিসূচনা বা আদেশ, যিয়ে ৰাজ্যৰ চিকিৎসা আৰু অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয়ত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক নামভৰ্তিৰ ক্ষেত্ৰত বাছনি সমিতিয়ে পালন কৰিবলগীয়া নিয়ম নিৰ্ধাৰণ কৰিছিল, মাদ্ৰাছ ৰাজ্য আৰু ইয়াৰ বিষয়াসকল আৰু

অধীনস্থসকলৰ দ্বাৰা সেই আদেশ পালন কৰা, কাৰ্যকৰী কৰা, বৰ্তাই ৰখা অথবা অনুসৰণ কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তাক নিৰোধ কৰিবলৈ পৰমাদেশ লেখ বা আন কোনো যথোচিত পৰমাধিকাৰ লেখ জাৰি কৰিবলৈ কৰিবলৈ প্ৰাৰ্থনা জনাই দিয়া কিছুমান আবেদনৰ ওপৰত ভাৰতীয় সংবিধানৰ অনুচ্ছেদ ১৩২ (১)-ৰ অধীনত ১৯৫০ চনৰ ২৭ জুলাই তাৰিখৰ মাদ্ৰাছ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ৰায় আৰু আদেশৰ পৰা আপীল।

আপীলকাৰীৰ বাবে *ভি.কে.টি. চাৰী, মহাধিবক্তা, মাদ্ৰাছ* (তেওঁৰ লগত *আৰ. গণপতি আইয়াৰ*)।

প্ৰতিবাদীৰ বাবে *আলাদী কৃষ্ণস্বামী আইয়াৰ* (তেওঁৰ লগত *আলাদী কুপুস্বামী আইয়াৰ*)।

৯ এপ্ৰিল, ১৯৫১: আদালতৰ ৰায় নিম্নোল্লিখিত ন্যায়াধীশৰ দ্বাৰা প্ৰদান কৰা হৈছিল

দাস জে. – এই ৰায়দানত ১৯৫১ চনৰ ২৭০ নং গোচৰ (মাদ্ৰাজ ৰাজ্য বনাম শ্ৰীমতী চম্পাকম ডোৰাইৰাজন) আৰু ১৯৫১ চনৰ ২৭১ নং গোচৰ (মাদ্ৰাজ ৰাজ্য বনাম চি.আৰ. শ্ৰীনিৱাচন) উভয়কে সাঙুৰি লোৱা হৈছে যি হৈছে সংবিধানৰ ২২৬ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত আবেদনকাৰীসকলৰ ৰাজ্যই ৰক্ষা কৰা শিক্ষানুষ্ঠানত নামভৰ্তি লাভৰ মৌলিক অধিকাৰ ভংগ কৰাৰ অভিযোগ উত্থাপন কৰা দুখন পৃথক আবেদনৰ ওপৰত ১৯৫০ চনৰ ২৭ জুলাইত মাদ্ৰাছ উচ্চ ন্যায়ালয়ে প্ৰদান কৰা ৰায়ৰ পৰা আপীল।

মাদ্ৰাজ ৰাজ্যই চাৰিখন চিকিৎসা মহাবিদ্যালয় পৰিচালনা কৰে আৰু সেই চাৰিখন মহাবিদ্যালয়ত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে মাত্ৰ ৩৩০-খন আসনহে উপলব্ধ। এই ৩৩০-খন আসনৰ ভিতৰত ১৭-খন আসন ৰাজ্যৰ বাহিৰৰ পৰা অহা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে সংৰক্ষিত আৰু ১২-খন আসন ৰাজ্যৰ বিবেচনাধীন আবণ্টনৰ বাবে সংৰক্ষিত আৰু উপলব্ধ আসনৰ বাকীখিনি ৰাজ্যৰ চাৰিটা সুকীয়া জিলাৰ গোটৰ মাজত বিভাজন কৰা হয়।

একেদৰে মাদ্ৰাজ ৰাজ্যই চাৰিখন অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয় পৰিচালনা কৰে আৰু সেই মহাবিদ্যালয়সমূহত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে উপলব্ধ মুঠ আসনৰ সংখ্যা মাত্ৰ ৩৯৫ খন। ইয়াৰে ২১খন আসন ৰাজ্যৰ বাহিৰৰ পৰা অহা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে সংৰক্ষিত, ১২খন আসন ৰাজ্যৰ বিবেচনাধীন আবণ্টনৰ বাবে সংৰক্ষিত আৰু উপলব্ধ আসনৰ বাকী অংশ একে চাৰিটা সুকীয়া জিলাৰ গোটৰ মাজত ভাগ কৰা হয়।

সংবিধান আৰম্ভ হোৱাৰ আগতে বহু বছৰ ধৰি চিকিৎসা মহাবিদ্যালয় আৰু অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয় দুয়োখনতে জিলাৰ চাৰিটা সুকীয়া গোটৰ মাজত এনেদৰে বিভক্ত আসনসমূহ কমিউনেল জি.অ'.-ত আগবঢ়োৱা নিৰ্দিষ্ট অনুপাত অনুসৰি পূৰণ কৰা হৈছিল। এইদৰে বাছনি সমিতিখনে পূৰণ কৰিবলগীয়া প্ৰতি ১৪-খন আসনৰ বিপৰীতে প্ৰাৰ্থী কঠোৰভাৱে তলত উল্লেখ কৰা ভিত্তিত নিৰ্বাচন কৰা হৈছিল:--

অব্ৰাহ্মণ (হিন্দু) --৬

পিছপৰা হিন্দু --২

ব্ৰাহ্মণ ---২

হৰিজন --২

এংলো-ইণ্ডিয়ান আৰু ভাৰতীয় খ্ৰীষ্টান --------------------১

মুছলমান ---১

পূৰ্বতে উল্লেখ কৰা আঞ্চলিক আৰু যিবোৰক সুৰক্ষামূলক বিধান বুলি দাবী কৰা হৈছে তাৰ অধীনত জিলাৰ কোনো এটা গোটৰ পৰা কোনো এটা বিশেষ সম্প্ৰদায়ৰ পৰা আবেদনকাৰীৰ মাজৰ পৰা প্ৰাৰ্থী নিৰ্বাচন কৰাটো শৈক্ষিক অৰ্হতা আৰু প্ৰাৰ্থীসকলে লাভ কৰা নম্বৰৰ ওপৰত ভিত্তি কৰা কিছুমান নীতিৰ ওপৰত কৰা হৈছিল। চিকিৎসা মহাবিদ্যালয়সমূহৰ ক্ষেত্ৰত ৰাজ্যখনৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে উপলব্ধ মুঠ আসনৰ ২০ শতাংশ বা তাতকৈ বেছি আসন প্ৰতিটো অঞ্চলৰ বাবে পৃথকে পৃথকে মহিলা প্ৰাৰ্থীয়ে পূৰণ কৰিছিল, যিকোনো অঞ্চলতে অধিক সংখ্যক মহিলা প্ৰাৰ্থীক নামভৰ্তি কৰোৱাটো বাছনি সমিতিৰ বাবে মুকলি আছিল যদি সেই অঞ্চলত যোগ্য প্ৰাৰ্থী উপলব্ধ আছিল আৰু যদি তেওঁলোক সেই নিয়মত উল্লেখ কৰা ৫২৮ টা নামভৰ্তি নিয়ন্ত্ৰণ কৰা সাধাৰণ নীতি অনুসৰি পুৰুষ প্ৰাৰ্থী প্ৰমুখ্যে মেধাৰ ভিত্তিত নিৰ্বাচনৰ বাবে যোগ্য আছিল। এনে লাগে যে **১৯৫০** চনৰ ২৬ জানুৱাৰীত সংবিধান আৰম্ভ হোৱাৰ পিছতো পুৰণি কমিউনেল জি.অ'.ত নিৰ্ধাৰিত অনুপাত মানি চলা হৈছে। সঁচাকৈয়ে, **১৯৫০** চনৰ **১৬** জুনত চিকিৎসা মহাবিদ্যালয়ত নামভৰ্তিৰ বাবে প্ৰাৰ্থীৰ বাছনিৰ নিয়ম আগবঢ়োৱা জি.অ'. নং ২২০৮-য়ে লক্ষণীয়ভাবে পুৰণি কমিউনেল জি.অ'.-য়ে নিৰ্ধাৰণ কৰা সাম্প্ৰদায়িক অনুপাতক পুনৰুৎপাদন কৰে।

১৯৫০ চনৰ ৭ জুনত শ্ৰীমতী চম্পাকম ডোৰাইৰাজনে সংবিধানৰ **১৫ (১)** নং অনুচ্ছেদ আৰু ২৯ (২) নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত নিজৰ মৌলিক অধিকাৰ সুৰক্ষিত কৰাৰ বাবে সংবিধানৰ ২২৬ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত মাদ্ৰাজৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ত আবেদন জনায় আৰু কমিউনেল জি.অ'. হিচাপে জনাজাত অধিসূচনা বা আদেশ, যিটোত অথবা যিটোৰ দ্বাৰা মাদ্ৰাছৰ চিকিৎসা মহাবিদ্যালয়সমূহৰ নামভৰ্তি এইদৰে পৰিচালনা কৰা হৈছিল যাৰ দ্বাৰা তেওঁৰ মৌলিক অধিকাৰ খৰ্ব অথবা উলংঘা হৈছিল, মাদ্ৰাছ ৰাজ্য আৰু ইয়াৰ বিষয়াসকল আৰু অধীনস্থসকলৰ দ্বাৰা সেই আদেশ পালন কৰা, কাৰ্যকৰী কৰা, বৰ্তাই ৰখা অথবা অনুসৰণ কৰা তথা জড়িত কৰ্তৃপক্ষৰ দ্বাৰা সেই আদেশ পালন কৰা, কাৰ্যকৰী কৰা, বৰ্তাই ৰখা অথবা অনুসৰণ কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তাক নিৰোধ কৰিবলৈ পৰমাদেশ লেখ বা আন কোনো যথোচিত পৰমাধিকাৰ লেখ জাৰি কৰিবলৈ প্ৰাৰ্থনা জনাইছিল। তেওঁৰ আবেদনৰ সমৰ্থনত দাখিল কৰা শপতনামাৰ পৰা দেখা নাযায় যে আবেদনকাৰীয়ে প্ৰকৃততে চিকিৎসা মহাবিদ্যালয়ত নামভৰ্তিৰ বাবে আবেদন কৰিছিল। তেওঁ উল্লেখ কৰে যে সোধা-পোছাত তেওঁ গম পালে যে তেওঁ ব্ৰাহ্মণ সম্প্ৰদায়ৰ হোৱাৰ বাবে কলেজত নামভৰ্তি কৰিব নোৱাৰিব। কিন্তু তেওঁৰ নামভৰ্তিৰ বাবে কোনো প্ৰকৃত আবেদনৰ অনুপস্থিতিৰ ভিত্তিত তেওঁৰ আবেদনখনৰ ৰক্ষণযোগ্যতাৰ ওপৰত কোনো আপত্তি গ্ৰহণ কৰা হোৱা নাছিল। ইয়াৰ বিপৰীতে আমাক কোৱা হৈছে যে উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ সন্মুখত তেওঁৰ আবেদন সফল হ'লে ৰাজ্যই তাইৰ বাবে এখন আসন সংৰক্ষণ কৰিবলৈ সন্মত হৈছিল। এনে অসাধাৰণ পৰিস্থিতিত আমি এই বিষয়টো আৰু আগবঢ়াই নিয়াটো প্ৰয়োজনীয় বুলি নাভাবো। কিন্তু প্ৰকৃততে কোনো শিক্ষানুষ্ঠানত নামভৰ্তিৰ বাবে আবেদন নকৰা ব্যক্তি যিয়ে আদালতলৈ আহি ২৯ (২) অনুচ্ছেদৰ অধীনত কোনো মৌলিক অধিকাৰ উলংঘাৰ অভিযোগ উত্থাপন কৰে, আমি তেনে ব্যক্তিক অনুমোদন জনাইছো বুলি ধৰি লোৱাৰ পৰা নিজকে ৰক্ষা কৰিব বিচাৰোঁ। **১৯৫০** চনৰ ২৭ জুলাইত দিয়া ৰায়দানৰ দ্বাৰা উচ্চ ন্যায়ালয়ে শ্ৰীমতী চম্পাকম ডোৰাইৰাজনৰ এই আবেদনৰ অনুমতি দিছিল। মাদ্ৰাজ ৰাজ্য এতিয়া আমাৰ সন্মুখত আপীল লৈ আহিছে যিটো **১৯৫১** চনৰ ২৭০ নং গোচৰত ৰখা হৈছে।

শ্ৰী শ্ৰীনিৱাচন, যিয়ে প্ৰকৃততে গুইণ্ডিৰ চৰকাৰী অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয়ত নামভৰ্তিৰ বাবে আবেদন কৰিছিল, কমিউনেল জি.অ'.-ৰ পালন কৰা, কাৰ্যকৰী কৰা, বৰ্তাই ৰখা অথবা অনুসৰণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত মাদ্ৰাছ ৰাজ্য আৰু ইয়াৰ বিষয়া সকলক নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ বাবে পৰমাদেশ লেখ বা আন কোনো যথোচিত লেখ জাৰি কৰিবলৈ প্ৰাৰ্থনা জনাই আবেদন দাখিল কৰিছিল, যিটো কমিউনেল জি.অ'.ত অথবা যিটো কমিউনেল জি.অ'.ৰ দ্বাৰা অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয়সমূহৰ নামভৰ্তি এইদৰে পৰিচালনা কৰা হৈছিল যাৰ দ্বাৰা আবেদনকাৰীৰ সংবিধানৰ ১৫ (১) আৰু ২৯ (২) নং অনুচ্ছেদত থকা মৌলিক অধিকাৰ খৰ্ব অথবা উলংঘা হৈছিল। তেওঁৰ আবেদনৰ সমৰ্থনত দাখিল কৰা শপতনামাত আবেদনকাৰীয়ে উল্লেখ কৰিছে যে তেওঁ ১৯৫০ চনৰ মাৰ্চ মাহত অনুষ্ঠিত হোৱা মধ্যৱৰ্ত্তী পৰীক্ষাত গ্ৰুপ ১-ত উত্তীৰ্ণ হৈছিল, উক্ত পৰীক্ষাটোত প্ৰথম শ্ৰেণীত উত্তীৰ্ণ হৈছিল আৰু তেওঁৰ শপতনামাৰ ১ নং অনুচ্ছেদত উল্লেখ কৰা নম্বৰ লাভ কৰিছিল। দেখা যাব যে অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয়ত নামভৰ্তিৰ বাবে শৈক্ষিক পৰীক্ষা নিৰ্ধাৰণৰ ক্ষেত্ৰত যিবোৰ ঐচ্ছিক বিষয় বিবেচনা কৰা হয়, সেইবোৰত আবেদনকাৰী শ্ৰীনিবাচনে সৰ্বাধিক ৪৫০ নম্বৰৰ ভিতৰত ৩৬৯ নম্বৰ লাভ কৰে। উচ্চ ন্যায়ালয়ে একে ৰায়দানৰ দ্বাৰা এই আবেদনখনকো অনুমতি দিছে আৰু ৰাজ্যই ১৯৫১ চনৰ ২৭১ নম্বৰত আবেদন দাখিল কৰিছে। মাদ্ৰাজ ৰাজ্যৰ হৈ হাজিৰ হোৱা বিদ্বান উপদেষ্টাই স্বীকাৰ কৰে যে কেৱল মেধাৰ ওপৰত নিৰ্বাচন কৰা হ'লে এই দুজন আবেদনকাৰীক তেওঁলোকে যোগদান কৰিব বিচৰা শিক্ষানুষ্ঠানত নামভৰ্তি কৰোৱা হ'লহেঁতেন আৰু তেওঁলোকক নামভৰ্তিৰ পৰা বঞ্চিত কৰা নহ'লহেঁতেন।

সংবিধানৰ তৃতীয় খণ্ডত "সাংস্কৃতিক আৰু শৈক্ষিক অধিকাৰ" শিৰোনামৰ অধীনত থকা ২৯ নং অনুচ্ছেদটো তলত দিয়া ধৰণে আছে:

"(১) ভাৰতৰ ভূখণ্ডত বা ইয়াৰ যিকোনো অংশত বাস কৰা নিজস্ব সুকীয়া ভাষা, লিপি বা সংস্কৃতি থকা যিকোনো গোষ্ঠীৰ লোকৰ সেইবোৰ সংৰক্ষণ কৰাৰ অধিকাৰ থাকিব।

(২) কোনো নাগৰিকক কেৱল ধৰ্ম, জাতি, জাতি, ভাষা বা ইয়াৰে কোনো এটাৰ ভিত্তিত ৰাষ্ট্ৰই পৰিচালনা কৰা বা ৰাজ্যৰ ধনৰ পৰা সাহায্য লাভ কৰা কোনো শিক্ষানুষ্ঠানত নামভৰ্তি কৰাৰ পৰা বঞ্চিত কৰা নহ'ব।"

মন কৰিবলগীয়া যে য'ত দফা (১)-য়ে নাগৰিকৰ কোনো এটা অংশৰ ভাষা, লিপি বা সংস্কৃতিক সুৰক্ষা প্ৰদান কৰে, দফা (২)-য়ে প্ৰত্যেক নাগৰিকৰ মৌলিক অধিকাৰৰ নিশ্চয়তা প্ৰদান কৰে। দফা (২)ত উল্লেখ কৰা ধৰণৰ যিকোনো শিক্ষানুষ্ঠানত নামভৰ্তি লাভ কৰাৰ অধিকাৰ হৈছে এনে এক অধিকাৰ যিটো প্ৰত্যেক নাগৰিকে নাগৰিক হিচাপে লাভ কৰে, কোনো সম্প্ৰদায় বা নাগৰিক শ্ৰেণীৰ সদস্য হিচাপে নহয়। এই অধিকাৰৰ পৰা কেৱল ধৰ্ম, বৰ্ণ, জাতি, ভাষা বা ইয়াৰে কোনো এটাৰ ভিত্তিত নাগৰিকক বঞ্চিত কৰিব নালাগে। এনে কোনো শিক্ষানুষ্ঠানত নামভৰ্তি বিচৰা নাগৰিকৰ যদি প্ৰয়োজনীয় শৈক্ষিক অৰ্হতা নাই আৰু সেই ভিত্তিত নামভৰ্তিৰ পৰা বঞ্চিত হয়, তেন্তে এই অনুচ্ছেদৰ অধীনত তেওঁৰ মৌলিক অধিকাৰ উলংঘাৰ অভিযোগ নিশ্চয়কৈ শুনা নাযায়। কিন্তু, আনহাতে, যদি তেওঁৰ শৈক্ষিক অৰ্হতা থকা সত্ত্বেও কেৱল ধৰ্ম, বৰ্ণ, জাতি, ভাষা বা যিকোনো এটাৰ ভিত্তিত নামভৰ্তিৰ পৰা বঞ্চিত কৰা হয়, তেন্তে তেওঁৰ মৌলিক অধিকাৰৰ স্পষ্ট উলংঘা হৈছে।

রাষ্ট্ৰৰ হৈ হাজিৰ হোৱা বিদ্বান মহান্যায়াধীশে কয় যে এই অনুচ্ছেদৰ বিধানসমূহ সংবিধানৰ অন্যান্য অনুচ্ছেদৰ সৈতে পঢ়িব লাগিব। তেওঁ যুক্তি দিয়ে যে ৪৬ নং অনুচ্ছেদে ৰাষ্ট্ৰক দুৰ্বল শ্ৰেণীৰ জনসাধাৰণ, আৰু, বিশেষকৈ অনুসূচিত জাতি আৰু অনুসূচিত জনজাতিৰ লোকসকলৰ শৈক্ষিক আৰু অৰ্থনৈতিক স্বাৰ্থক বিশেষ যত্নৰে প্ৰসাৰিত কৰাৰ লগতে তেওঁলোকক সামাজিক অন্যায় আৰু সকলো ধৰণৰ শোষণৰ পৰা ৰক্ষা কৰাৰ দায়িত্ব প্ৰদান কৰে। এইটো আঙুলিয়াই দিয়া হৈছে যে যদিও এই অনুচ্ছেদটোৱে সংবিধানৰ চতুৰ্থ খণ্ডত স্থান পায় যিয়ে ৰাষ্ট্ৰ পৰিচালনাৰ নিৰ্দেশাত্মক নীতি কিছুমান নিৰ্ধাৰণ কৰে আৰু যদিও সেই অংশত থকা বিধানসমূহ কোনো আদালতে বলবৎ কৰিব নোৱাৰে, তথাপিও ইয়াত উল্লেখ কৰা নীতিসমূহ দেশৰ শাসনৰ বাবে মৌলিক আৰু ৩৭ নং অনুচ্ছেদত ৰাষ্ট্ৰৰ ফালৰ পৰা আইন প্ৰণয়নৰ ক্ষেত্ৰত সেই নীতিসমূহ প্ৰয়োগ কৰাটো বাধ্যতামূলক কৰা হৈছে। যুক্তিটো হ'ল যে ৪৬ নং অনুচ্ছেদৰ বিধানসমূহৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি ৰাজ্যখনৰ বিভিন্ন সম্প্ৰদায়ৰ বাবে সমানুপাতিক আসন নিৰ্ধাৰণ কৰা কমিউনেল জি.অ'. বৰ্তাই ৰখাৰ অধিকাৰ আছে আৰু যদি সেই আদেশৰ বাবে, যিটো আইনত বৈধ আৰু সংবিধান উলংঘা নহয় বুলি কোৱা হৈছে, আবেদনকাৰীসকলে শিক্ষানুষ্ঠানসমূহত নামভৰ্তি লাভ কৰিব নোৱাৰে, তেন্তে তেওঁলোকৰ মৌলিক অধিকাৰৰ কোনো উলংঘা নহয়। নিশ্চয়কৈ মাদ্ৰাছৰ বিদ্বান মহাধিবক্তাই আনকি কয় যে ৪৬ নং অনুচ্ছেদৰ বিধানে ২৯ (২) অনুচ্ছেদৰ বিধানক অতিক্ৰম কৰিব পাৰে। ওপৰত উল্লেখ কৰা বিতৰ্কসমূহ আমি সম্পূৰ্ণৰূপে নাকচ কৰিছো। ৰাষ্ট্ৰ পৰিচালনাৰ নিৰ্দেশাত্মক নীতিসমূহে, যিবোৰক স্পষ্টকৈ অনুচ্ছেদ নং ৩৭-ৰ দ্বাৰা আদালতৰ দ্বাৰা অবলবৎযোগ্য কৰা হৈছে, তৃতীয় খণ্ডত থকা বিধানসমূহক লংঘন কৰিব নোৱাৰে যিবোৰ, অইন বিধানৰ সত্ত্বেও, অনুচ্ছেদ নং ৩২-ৰ অধীনত উপযুক্ত লেখ, আদেশ বা নিৰ্দ্দেশৰ দ্বাৰা স্পষ্টকৈ বলবৎযোগ্য কৰা হৈছে। মৌলিক অধিকাৰৰ অধ্যায়টো অলংঘনীয় আৰু তৃতীয় খণ্ডৰ উপযুক্ত অনুচ্ছেদত উল্লেখ কৰা পৰিসৰৰ বাহিৰে কোনো বিধান বা কাৰ্যবাহী আইন বা আদেশৰ দ্বাৰা সংক্ষিপ্ত কৰাৰ বাবে যোগ্য নহয়। ৰাষ্ট্ৰ পৰিচালনাৰ নিৰ্দেশাত্মক নীতিসমূহ মৌলিক অধিকাৰৰ অধ্যায়ৰ সৈতে সহমতত থাকিব লাগিব আৰু ইয়াৰ সহায়ক হিচাপে চলিব লাগিব। আমাৰ মতে তৃতীয় আৰু চতুৰ্থ খণ্ডত পোৱা বিধানসমূহ সেইদৰেই সঠিকভাৱে বুজিব লাগে। কিন্তু যেতিয়ালৈকে তৃতীয় খণ্ডৰ বিধানসমূহে প্ৰদান কৰা পৰিসৰলৈকে কোনো মৌলিক অধিকাৰৰ উলংঘা নহয়, তেতিয়ালৈকে ৰাষ্ট্ৰই চতুৰ্থ খণ্ডত উল্লেখ কৰা নিৰ্দেশনামূলক নীতি অনুসৰি কাম কৰাৰ ওপৰত কোনো আপত্তি থাকিব নোৱাৰে, কিন্তু আকৌ, ই সংবিধানৰ বিভিন্ন বিধানে ৰাষ্ট্ৰক প্ৰদান কৰা বিধানিক আৰু কাৰ্যবাহী ক্ষমতা আৰু সীমাবদ্ধতাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব।

পৰৱৰ্তী স্থানত লক্ষ্য কৰা হ'ব যে ১৬ নং অনুচ্ছেদ যিয়ে ৰাজহুৱা নিয়োগৰ বিষয়ত সমান সুযোগ লাভ কৰাৰ মৌলিক অধিকাৰৰ নিশ্চয়তা প্ৰদান কৰে আৰু উল্লেখ কৰে যে কোনো নাগৰিকে কেৱল ধৰ্ম, বৰ্ণ, জাতি, লিংগ, বংশ, বাসস্থান বা তাৰ কোনো এটা ভিত্তিত ৰাজ্যৰ অধীনত যিকোনো নিয়োগ বা কাৰ্যালয়ৰ ক্ষেত্ৰত অযোগ্য বা বৈষম্যৰ সন্মুখীন নহয়, তলত দিয়া ধৰণে এটা নিৰ্দিষ্ট দফাও অন্তৰ্ভুক্ত কৰে:-

"(৪) ৰাজ্যৰ মতে কোনো পিছ পৰা শ্ৰেণীৰ নাহৰিকসকল যদি ৰাজ্যৰ সেৱাসমূহত উপযুক্ত পৰিমাণে প্ৰতিনিধিত্ব প্ৰাপ্ত হোৱা নাই, তেনেহ'লে তেওঁলোকৰ অনুকূলে পদ ৰক্ষাৰ্থে বা নিযুক্তি সম্পৰ্কে কোনো উপবন্ধ প্ৰস্তুত কৰাৰ পৰা এই অনুচ্ছেদৰ কোনো কথাই ৰাষ্ট্ৰক নিবাৰণ কৰিব নোৱাৰে।"

যদি ৪৬ নং অনুচ্ছেদৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি দিয়া যুক্তিসমূহ সবল হ'লহেঁতেন তেন্তে ১৬ নং অনুচ্ছেদৰ দফা (৪) সম্পূৰ্ণৰূপে অপ্ৰয়োজনীয় আৰু অতিৰিক্ত হ'লহেঁতেন। কিন্তু ১৬ নং অনুচ্ছেদত দফা (৪) সন্নিৱিষ্ট হোৱাটো দেখি ২৯ নং অনুচ্ছেদৰ পৰা এনে স্পষ্ট বিধান বাদ দিয়াটো তাৎপৰ্যপূৰ্ণ বুলি গণ্য নকৰাকৈ থাকিব নোৱাৰি। হয়তো সংবিধানৰ উদ্দেশ্য ৰাষ্ট্ৰই পৰিচালনা কৰা কোনো শিক্ষানুষ্ঠান বা ৰাজ্যৰ পুঁজিৰ পৰা সাহায্য লাভ কৰা শিক্ষানুষ্ঠানৰ ক্ষেত্ৰত নামভৰ্তিৰ ক্ষেত্ৰত সাম্প্ৰদায়িক বিবেচনা প্ৰৱৰ্তন কৰাটো একেবাৰেই নাছিল। পিছপৰা শ্ৰেণীৰ নাগৰিকৰ সুৰক্ষাৰ বাবে ৰাজ্যিক সেৱাত পিছপৰা শ্ৰেণীৰ সদস্য নিযুক্তিৰ প্ৰয়োজন হ'ব পাৰে আৰু পিছপৰা শ্ৰেণীৰ বাবে নিযুক্তিত এনে সংৰক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰাৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰক কিয় ক্ষমতা প্ৰদান কৰা হৈছে তাৰ কাৰণ সেই পৰিস্থিতিত বুজিব পাৰি। সেই বিবেচনা অৱশ্যে শিক্ষানুষ্ঠানত নামভৰ্তিৰ ক্ষেত্ৰত বাৰুকৈয়ে প্ৰয়োজনীয় বুলি বিবেচিত হোৱা নাছিল আৰু সেইটোৱেই ১৬ নং অনুচ্ছেদৰ দফা (৪)ৰ দৰে দফা এটা ২৯ নং অনুচ্ছেদৰ পৰা বাদ দিয়াৰ কাৰণ হ'ব পাৰে। আবেদনকাৰী শ্ৰীনিবাচনৰ গোচৰটো লোৱা হওঁক। বিতৰ্কিত নহয় যে বহু অব্ৰাহ্মণ প্ৰাৰ্থীয়ে লাভ কৰা নম্বৰতকৈ বহু বেছি সংখ্যক নম্বৰ তেওঁ লাভ কৰিছিল আৰু তথাপিও কম সংখ্যক নম্বৰ লাভ কৰা অব্ৰাহ্মণ প্ৰাৰ্থীসকলক প্ৰতি ১৪ খন আসনৰ ভিতৰত ৬ খন আসনত নামভৰ্তি কৰা হ'ব আৰু আবেদনকাৰী শ্ৰীনিবাচনক তাৰ ভিতৰত কোনো এখনতে ভৰ্তি কৰা নহ'ব। এই ভৰ্তি অস্বীকাৰৰ কাৰণ তেওঁ ব্ৰাহ্মণ আৰু অব্ৰাহ্মণ নহোৱাৰ বাদে কি হ'ব পাৰে। তেওঁ হয়তো এংলো-ইণ্ডিয়ান আৰু ভাৰতীয় খ্ৰীষ্টান বা মুছলমান প্ৰাৰ্থীতকৈ বেছি নম্বৰ লাভ কৰিছিল কিন্তু, তথাপিও তেওঁ শেষত উল্লেখ কৰা সম্প্ৰদায়সমূহৰ বাবে সংৰক্ষিত কোনো আসন তেওঁৰ কোনো দোষ নোহোৱাকৈয়ে লাভ কৰিব নোৱাৰে যিহেতু তেওঁ এজন ব্ৰাহ্মণ আৰু পূৰ্বতে উল্লেখ কৰা সম্প্ৰদায়সমূহৰ সদস্য নহয়। নামভৰ্তিৰ এনে ক কেৱল তেওঁৰ জাতিৰ ভিত্তিত কৰা বুলি গণ্য নকৰাকৈ থাকিব নোৱাৰি।

যুক্তি দিয়া হৈছে যে কেৱল হোৱাৰ বাবেই নহয়, কিন্তু আন বিভিন্ন কাৰণত আবেদনকাৰীসকলৰ নামভৰ্তি অস্বীকাৰ কৰা হৈছিল, যেনে, (ক) তেওঁলোক ব্ৰাহ্মণ, (খ) ১৪ খনৰ ভিতৰত মাত্ৰ ২ খন আসন ব্ৰাহ্মণৰ বাবে আবণ্টন কৰা আছে আৰু (গ) ইতিমধ্যে আসন দুখন অধিক মেধাৱী ব্ৰাহ্মণ প্ৰাৰ্থীয়ে পূৰণ কৰিছে। ব্ৰাহ্মণৰ বাবে সংৰক্ষিত এই দুখন আসনৰ ক্ষেত্ৰত এই কথা হয়তো সত্য কিন্তু আমি যেতিয়া আন সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰাৰ্থীৰ বাবে সংৰক্ষিত আসনসমূহ বিবেচনা কৰিবলৈ আহোঁ তেতিয়া এই যুক্তিৰ কোনো শক্তি থাকিব নোৱাৰে, কাৰণ, যিমানদূৰলৈকে সেই আসনসমূহৰ কথা জড়িত হৈ আছে, আবেদনকাৰীসকলক তেওঁলোকৰ ব্ৰাহ্মণ হোৱা আৰু সেই সংৰক্ষণ কৰা সম্প্ৰদায়সমূহৰ সদস্য নহোৱাৰ বাহিৰে আন কোনো ভিত্তিত নামভৰ্তি অস্বীকাৰ কৰা হোৱা নাছিল। কমিউনেল জি.অ'.-ত শ্ৰেণীবিভাজন ধৰ্ম, জাতি আৰু জাতিৰ ভিত্তিত আগবাঢ়ে। আমাৰ মতে কমিউনেল জি.অ'.-ত কৰা শ্ৰেণীবিভাজন সংবিধানৰ বিৰোধী আৰু ই ২৯(২) নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত নাগৰিকক নিশ্চিত কৰা মৌলিক অধিকাৰৰ স্পষ্ট উলংঘা কৰে। বিষয়টোৰ এই দৃষ্টিভংগীৰে, ওপৰত আলোচনা কৰা নিৰ্দিষ্ট অনুচ্ছেদমূহৰ ওপৰত ১৪ বা ১৫ নং অনুচ্ছেদৰ প্ৰভাৱ বিবেচনা কৰাটো প্ৰয়োজনীয় বুলি আমি বিবেচনা কৰা নাই।

ওপৰত উল্লেখ কৰা কাৰণসমূহৰ বাবে আমি মত পোষণ কৰোঁ যে সংবিধানৰ তৃতীয় খণ্ডৰ ২৯ (২) অনুচ্ছেদৰ বিধানৰ সৈতে অসংগত হৈ থকা কমিউনেল জি.অ'. অনুচ্ছেদ নং **১৩**-ৰ অধীনত অকাৰ্যকৰ। গতিকে, ফলাফলটো হৈছে এই আপীলসমূহ মূল্যৰ সৈতে খাৰিজ কৰা হৈছে।

আবেদন খাৰিজ কৰা হৈছে।

আপীলকাৰীৰ বাবে অভিকৰ্ত্তা: পি.এ. মেহতা।

প্ৰতিবাদীসকলৰ বাবে অভিকৰ্ত্তা: এম.এচ.কে. শাস্ত্ৰী।

############